

Motion till riksdagen 2005/06: MJ278

av **Kjell-Erik Karlsson m.fl. (v)**

Dioxin och avfallsförbränning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inom EU bör verka för en total utfasning av bromerade flamskyddsmedel.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inte skall förlänga sitt undantag från att följa EU:s gränsvärden för dioxin i livsmedel.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillsynen vid avfallsförbränningsanläggningar måste förstärkas.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör uppdra till Naturvårdsverket att prioritera kunskapsinhämtning vad gäller avfallsförbränningens effekt på miljö och hälsa.

Inledning

En hög konsumtion av fet Östersjö- och insjöfisk kan medföra ett alltför högt intag av klorerade organiska miljögifter som dioxiner och PCB. Dioxin lagras huvudsakligen i fett i fisken. Därför innehåller feta fiskarter ofta mer dioxin än magra fiskarter och gamla fiskar innehåller mer än unga fiskar. Halterna av miljögifter i fet Östersjöfisk, som lax, sill eller strömming, är så höga att det inte är hälsosamt att äta för mycket av detta annars så nyttiga livsmedel. PCB, dioxiner och bromerade flamskyddsmedel är några av ämnena som sprids till havet och som visat sig orsaka cancer, hormonstörningar, störningar i det centrala nervsystemet och beteendestörningar.

Den mest utsatta gruppen är växande foster som exponeras via moderkakan. Detta är anledningen till att gravida kvinnor rekommenderas att inte äta för stora mängder fisk. Fostrets centrala nervsystem kan bli skadat med försämrade psykomotoriska och neurologiska funktioner som resultat. Dessa

Fel! Okänt namn på

ämnen är persistenta, dvs. de lagras i kroppen under lång tid, och den kritiska effekten förefaller vara påverkan på det växande fostret.

Sedan 1970-talet har flertalet undersökta miljögiftshalter sjunkit i modersmjölk hos svenska kvinnor. Halterna av det bromerade flamskyddsmedlet PBDE (polybromerade difenyletrar), som började tas i allmänt bruk först på 1970-talet, är fortfarande på uppgång. Vänsterpartiet anser att Sverige inom EU bör verka för en total utfasning av bromerade flamskyddsmedel. Detta ska ges regeringen till känna.

Andelen dioxiner i bröstmjölk har däremot minskat. Även PCB och dioxinlik PCB har minskat sedan 1970-talet. Att halterna av kända miljögifter sjunker är positivt. Vad som däremot är oroande är att minskningen av halterna av miljögifter avtagit. Halterna av miljögifter ökar inte men samtidigt sjunker de heller inte, vilket betyder att ytterligare åtgärder för att begränsa spridningen måste vidtas för att halterna ska kunna minska ytterligare.

Sveriges undantag från EU:s gränsvärden

När det gäller dioxin har man inom EG fattat beslut om gränsvärden samt åtgärdsgränser för dioxin i livsmedel och djurfoder. Gränsvärdena är framtagna efter att vetenskapligt utförda intagsberäkningar visar att en relativt stor del av den europeiska befolkningen överskrider det så kallade tolerabla intaget av dioxin. Gränsvärdet för dioxin i muskelkött från fisk och fiskeriprodukter inom EU är fastställt till 4 pikogram per gram färskvikt. Fiskkött med högre halt av dioxin får alltså inte säljas för livsmedelsändamål. Samtidigt har Sverige och även Finland beviljats ett tidsbegränsat undantag från bestämmelserna vilket innebär att fisk med ursprung i Östersjöområdet får släppas ut på marknaden för konsumtion inom Sverige, även om dioxinhalten överstiger det fastställda gränsvärdet.

Stora delar av den svenska befolkningen befinner sig i den grupp som EU-kommissionen anser behöver skyddas mot intag av dioxin i fet fisk. Bland dem återfinns kvinnor i fertil ålder, diande barn, barn, yrkes- och sportfiskare och befolkningar i kustsamhällen. Genom undantaget har svenska myndigheter genom Livsmedelsverket åtagit sig att genom kostrekommendationer informera dessa grupper om riskerna och att tillse att deras konsumtion inte överskrider EU:s högsta tolerabla rekommenderade dagliga intag. Trots att halterna av miljögifter i födan minskat så får fortfarande var tionde svensk i sig mer dioxiner och PCB än vad som anses vara godtagbart. Enligt Livsmedelsverkets beräkningar står fisk för ca 45 % av dioxinintaget.

Undantaget Sverige har från att följa EU:s gränsvärden för dioxin i livsmedel gäller t.o.m. den 31 december 2006, sedan måste Sverige ansöka om förlängning om det ska vara kvar. Vänsterpartiet anser att det inte ska vara individens ansvar att se till så att man inte överexponeras och utsätts för det farliga dioxinet från livsmedel. Är halten för hög av dioxin i Östersjöfisk är det nödvändigt att kraftfulla åtgärder omedelbart vidtas för att minska eller eliminera dioxinhalter i livsmedel. Detta är ett ansvar för samhället och dessa

myndigheter. Så länge halterna är för höga ska gränsvärdena följas och därför inte tillåtas säljas som livsmedel. Sverige ska inte förlänga sitt undantag från att följa EU:s gränsvärden för dioxin i livsmedel. Detta ska ges regeringen till känna.

Källor till spridning av dioxin och PCB

Arbetet med att identifiera och åtgärda de källor som potentiellt bidrar till belastningen i Östersjön måste prioriteras, särskilt beträffande utsläppskällorna för de kemikalier som gör att fisk inte kan ätas i obegränsad mängd utan att det medför risker för hälsan. Det mest prioriterade arbetet ligger i att vidta åtgärder för att förebygga och på sikt sänka koncentrationerna av skadliga ämnen till en nivå där påverkan på ekosystemen eller människors, och då särskilt kvinnors, hälsa upphör eller är försumbar och där kostråden för fisk inte längre behövs. I havsmiljöskrivelsen ges Naturvårdsverket ett sådant uppdrag.

Källor till dioxinspridningen är framför allt avfallsförbränning, utsläpp från massaindustrin, metall-, cement-, skogs- och kemiindustri samt olika sorters förbränning. De flesta dioxinkällor som vi kände till på 1980-talet tycks ha minskat sina utsläpp, men i många fall saknas aktuella uppgifter. Också halterna i miljön har avtagit, men minskningen går allt långsammare. I arbetet med att sänka halten dioxin i Östersjöfisk och andra livsmedel är det nödvändigt att minska spridningen från dessa källor. Vid avfallsförbränning ligger svårigheterna med att begränsa dioxinutsläppen i att det är svårt att ha kontroll över vilka fraktioner som förbränns. Cirka 40 % av hushållens blandade avfall går idag till förbränning. Dessutom har import av avfall till Sverige under de senaste fem åren nästan fyrdubblats. Detta sker trots att självförsörjandeprincipen och närhetsprincipen ska gälla inom EU, vilket innebär att avfall ska bortskaffas så nära källan som möjligt och att varje land ska ha egen kapacitet för detta. Både vid förbränning av hushållsavfall och importerat avfall är det svårt att ha kontroll över vad det är som egentligen går till förbränning. Enda kontrollen är genom tillsyn som sker genom stickprovskontroller.

I Riksrevisionens rapport Miljögifter från avfallsförbränning – hur fungerar tillsynen? RiR 2005:4 konstateras att tillsyn vid avfallsförbränning inte fungerar alls. Dessutom konstaterar Riksrevisionen att Naturvårdsverket inte har tillräckligt med kunskap om avfallsförbränningens effekter på hälsa och miljö då tillräckligt med resurser inte finns för verket att prioritera detta. Vidare påpekas i rapporten att det kunskapsunderlag som finns tillgängligt idag framför allt har tagits fram av branschen själv där det finns ett tydligt intresse att tona ned de negativa bitarna såsom miljö- och hälsopåverkan.

Vänsterpartiet anser att avfallshierarkin ska följas och det innebär att:

- i första hand ska avfall undvikas eller minimeras.
- i andra hand ska restprodukten användas igen.

Fel! Okänt namn på

- i tredje hand ska materialet i produkten återvinnas till någon form av nytta.
- i fjärde hand ska avfallet förbrännas och energin tas tillvara för produktion av el och värme samt askan återförs till naturliga kretslopp om den är fri från hälso- och miljöskadliga ämnen.
- i sista hand ska restprodukten förvaras på ett sådant sätt att den inte åstadkommer skada.

Vänsterpartiet accepterar viss avfallsförbränning förutsatt att det är för förbränning avsedda utsorterade fraktioner som förbränns. Med rätt utsorterade fraktioner är förbränning en god energikälla, men det är viktigt att avfallsförbränning sker under förhållanden som inte riskerar hälsa och miljö. Sverige fortsätter trots tillfälligt undantag från att följa EU:s gränsvärden för dioxin ändå att bygga ut avfallsförbränning. En avfallsförbränningsskatt är ett styrmedel för att styra avfallshantering enligt avfallshierarkin samt till det miljömässigt bästa hanterings sättet av avfallet. En avfallsförbränningsskatt enligt energiskattemodellen kommer att införas. Vänsterpartiets långsiktiga mål är skatt enligt en avfallsskattemodell.

Vänsterpartiet anser mot bakgrund av Riksrevisionens rapport att tillsynen vid avfallsförbränningsanläggningar måste förbättras drastiskt. Detta ska ges regeringen till känna.

Vänsterpartiet anser att Naturvårdsverket bör prioritera kunskapsinhämtning vad gäller avfallsförbränningens effekt på miljö och hälsa. Detta ska ges regeringen till känna.

Stockholm den 19 september 2005

Kjell-Erik Karlsson (v)

Owe Hellberg (v)

Peter Pedersen (v)

Karin Thorborg (v)

Sten Lundström (v)

Sven-Erik Sjöstrand (v)